

Oekraïne trapt tal van minderheden op hun ziel

Nationalisme

Als Oekraïne de taalrechten van minderheden herstelt, brengt dat de vrede dichterbij, meent Gabor Landman.

GABOR LANDMAN, SECRETARIS STICHTING EUROPEAN LANGUAGE RIGHTS

Voor wie zich wil kandideren voor de Europese Unie en de Navo is het respecteren van de rechten van taalminderheden cruciaal. Dat geldt ook voor Oekraïne.

De gruwelen van de oorlog in Joegoslavië bewezen de noodzaak voor uitbreiding van de EU en de Navo. Die zorgt voor pacificatie middels recht en voorspoed. Voormalige Sovjet-satellietstaten, die tot het Oostblok behoorden en zich wilden aansluiten bij de Unie en het bond- genootschap, moesten aan harde eisen voldoen, zoals bescherming van minderheden.

Die rechten zijn vastgelegd in het kaderverdrag ter bescherming van nationale minderheden (in 1996 in Straatsburg tot stand gekomen) en het Europees Handvest voor regionale talen. Roemenië, waar nog voor Joegoslavië de eerste doden van etnisch geweld vielen in Marosvásárhely (in het Roemeens Targu Mures), was een van de eerste landen die de verdragen ratificeerden.

Ook Oekraïne verbond zich aan deze verdragen, die neerkomen op een verbod op discriminatie. Als spreker van zo'n minderheidstaal heb je het recht om de taal waarin je bent opgegroeid en onderwijs hebt gehad, vrij te gebruiken. In je privéleven, de zorg, de handel, de cultuur en bij justitie.

Onder invloed van het nationalisme wil Oekraïne toenadering tot Europa zoeken juist door zich af te zetten tegen zijn Russischtalige Sovjetverleden. Op 25 april 2019 nam het een taalwet aan die de status van de Oekraïense taal en identiteit moest propageren. Daarmee werd de zeer delicate balans tussen de rechten van de sprekers van de meerderheidstaal en die van minderheden, de vele Russischtaligen, maar ook de kleinere Poolse, Roemeense en Griekse gemeenschappen, ondergraven.

Het zet de Europese integratie op het spel. Landen die willen toetreden tot de EU mogen niet tornen aan de kernvoorwaarden voor vrede en stabiliteit. Juist hier wringt de schoen. Oekraïne heeft direct na het ratificeren van het associatieverdrag met de EU de taalwet aangenomen. Die schendt de geest en de letter van Europese taalrechten. Vergelijk de huidige situatie in Oekraïne met die van België waar plotsklaps elk publiek gebruik van het Frans en de Duitse minderheidstaal verboden zou worden.

De Oekraïense taalwet raakt aan basale mensenrechten zoals persvrijheid. Russischtalige kranten die niet ook in een Oekraïense versie verschijnen, zijn verboden. In de handel mag een klant alleen in het Oekraïens worden aangesproken. Ondanks protesten van Hongarije, Roemenië en Polen, kritiek van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) en een interstatelijke klacht van Rusland bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens heeft Oekraïne elke inhoudelijke dialoog met zijn minderheden geweigerd. De getuigenissen van etnische Roemenen uit Oekraïne over het ontmantelen van hun taalrechten en onderwijs tijdens een zitting van de Raad van Europa eind vorig jaar waren schokkend.

Het paradoxale van het Oekraïense nationalisme is dat het een eenheidsstaat wil maken door een taal en een identiteit op te dringen aan de bevolking van een land dat historisch gezien heel divers en inclusief is. Door haar meertalige en multiculturele karakter heeft Oekraïne juist een zeer

Europese identiteit. De taalwet is contraproductief: je krijgt geen nationale eenheid door mensen op hun ziel te trappen vanwege hun identiteit, maar door diversiteit te accepteren. Ook steun van bondgenoten komt onder druk door kleine taalminderheden als collateral damage te behandelen vanwege het conflict met Rusland.

De EU, die staat voor vrede en recht, zou serieus werk moeten maken van het naleven van taalrechten en basale mensenrechten. Niet vanuit een vaag soort idealisme, maar uit strategisch belang. Oekraïne kan door het herstellen van de taalrechten direct een angel uit het conflict met Rusland halen en zo een geloofwaardige bijdrage leveren aan een diplomatieke oplossing, en zijn verbondenheid met Europese waarden tonen.

Verschenen in de Trouw 04-04-2022

<https://www.trouw.nl/opinie/oekraïne-zet-zich-af-tegen-zijn-russischtalige-sovjetverleden-en-schendt-zo-de-mensenrechten~b95883af/>